

Møte torsdag den 18. februar kl. 14.00

President: G u n n a r S k a u g

D a g s o r d e n (nr. 15)

1. Innstilling fra justiskomiteen om midlertidig lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre (innsynsloven) (Innst. O. nr. 30 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 6 (1998-99))
2. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningsaker (forvaltningsloven). (Endring av § 6 slik at offentlige tjenestemenn som har ledende posisjoner i hel-eide offentlige selskap som er part i saken, blir inhabil på lik linje med representanter for private selskaper.) (Innst. O. nr. 34 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:116 (1997-98))
3. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). (Presisering av hvilke formelle grunner som gir adgang til å avvise en klagesak.) (Innst. O. nr. 36 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:118 (1997-98))
4. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningsaker (forvaltningsloven). (Endring av lovens § 2.) (Innst. O. nr. 35 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:120 (1997-98))
5. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov av 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett og lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (Innst. O. nr. 32 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 7 (1998-99))
6. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i lov av 3. februar 1961 om ansvar for skade som motorvognør gjer (bilansvarslova) (Innst. O. nr. 33 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 79 (1997-98))
7. Referat

S a k n r . 1

Innstilling fra justiskomiteen om midlertidig lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre (innsynsloven) (Innst. O. nr. 30 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 6 (1998-99))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 20 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter og Tverrpolitisk Folkevalgte 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne for hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jan Simonsen (Frp) (ordfører for saken): Regjeringen foreslår i denne proposisjonen at det skal gis adgang til begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre. Lovforslaget slår fast at alle norske borgere eller personer hjemmehørende i Norge har rett til innsyn i opplysninger om vedkommende som er registrert i overvåkingspolitiets arkiver og registre. For opplysninger som er registrert etter ikrafttreddelsen av den nye overvåkingsinstruksen, 25. november 1977, gjelder innsynsretten bare når innhenting, registrering eller bruken av opplysningene mangler hjemmel i gjeldende lov, forskrift eller instruks, eller dersom innhenting av opplysningene er skjedd ved telefonkontroll besluttet av retten, og det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt.

Med bakgrunn i de opplysningene som kommer frem, vil en søker kunne følge opp med søknad om billighetserstatning på inntil 100 000 kr dersom man har lidd alvorlig skade som følge av telefonkontroll eller ulovlig innhentet informasjon. For å få erstatning kreves det at det er mer sannsynlig enn usannsynlig at overvåkingspolitiets virksomhet har medført alvorlige skadevirkninger for vedkommende.

Søknaden om innsyn skal sendes til et eget behandlingsorgan som skal foreta søk i dokumenter i overvåkingspolitiets arkiver og registre på bakgrunn av de opplysningene som fremkommer i søknaden. Søkeren har ikke rett til å få all den informasjon som måtte være tilgjengelig. Det skal gjøres unntak for informasjon som kan skade forholdet til fremmede makter, eller når sikkerhetsmessige eller personvernmessige hensyn tilsier det. Dessuten skal innsyn nektes dersom informasjonen vil skade forholdet til samarbeidende tjenester, eller gi kjennskap til overvåkingspolitiets lovlige metoder på en måte som kan hindre gjennomføringen av overvåkingspolitiets oppgaver. Det vil bli opprettet en klagenemnd.

Da Stortinget behandlet utredningen fra den såkalte Lund-kommisjonen, bad flertallet i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite, medlemmene fra Arbeiderpartiet, SV, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, Regjeringen fremme forslag om en innsynslov. Medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet gikk imot. Den innsynsloven som nå er foreslått, støttes av de samme partiene som bad om å få en slik lov, mens Høyre og Fremskrittspartiet fortsatt er imot. Jeg antar at representantene fra flertallet vil forsvare sitt standpunkt. Jeg vil derfor redegjøre for Fremskrittspartiets motstand mot loven.

Utgangspunktet for ethvert vedtak som angår overvåkingspolitiet, bør være at Norge trenger et oppegående og

effektivt overvåkingspoliti. Vi lever i en verden hvor moderne kommunikasjonsmidler gjør det enkelt å krysse grenser. Terrorhandlinger planlegges i land som Iran, Irak, Libya og Afghanistan og utføres i Kenya og Tanzania mot amerikanske mål. Muslimske fundamentalister kjenner ingen landegrenser. De kan like gjerne sprengte i luften en amerikansk eller israelsk eid bygning i Oslo som hvor som helst ellers i verden. En fatwa utskrevet av en religiøs leder i Iran kan føre til attentat mot en norsk forlegger, på samme måten som mot en japansk eller italiensk forlegger.

Overvåkingspolitiets arbeid dreier seg ikke bare om å bekjempe spionasje mot militære mål, men like mye om å forhindre og forebygge terrorhandlinger på norsk jord. Det er ofte slik at hemmelige tjenester får kritikk når de gjør feil, men de får aldri kreditt for en suksess – suksessen er hemmelig. Det er likevel ingen grunn til å tro annet enn at solid arbeid fra norsk overvåkingspoliti har reddet menneskeliv. Ansvarlige norske politikere burde se det som en hovedoppgave å støtte 100 pst. opp under dette arbeidet ved å gi overvåkingspolitiet full moralsk støtte, tilstrekkelig med ressurser og ros for det arbeidet som utføres. De siste årene har dessverre vært preget av det motsatte. De omstridte konklusjonene etter Lund-kommisjonen førte til sterk kritikk av overvåkingspolitiets tidligere virksomhet, og virket demoraliserende og forstyrrende på tjenestens arbeid. Flere dyktige og erfarne tjenestemenn valgte å slutte.

Etter debatten om Lund-kommisjonens rapport burde det ha vært satt en sluttstrek. I stedet for å se bakover burde vi nå se fremover og gi overvåkingspolitiet ro til å foreta den nødvendige omstillingen som trengs for å effektivisere og tilpasse tjenesten til en ny tid med nye og alvorlige utfordringer. Overvåkingspolitiet burde nå få anledning til å konsentrere seg 100 pst. om kampen mot internasjonal terrorisme, en terrorisme som Nygaard-saken tyder på også har forgreininger til Norge.

Ikke bare bør overvåkingspolitiet nå få ro. Tjenesten bør også få tildelt tilstrekkelig med økonomiske og personalmessige ressurser. Den nye innsynsloven vil få motsatt virkning. Den vil i praksis føre til at vi i tre nye år får en kontinuerlig debatt om og kritikk av overvåkingspolitiets fortid.

Departementet regner med 10 000 søkere. Ettersom det ikke stilles krav om noen begrunnelse for søknadene, kan det like gjerne bli 50 000 eller 100 000. Hver enkelt søknad vil kunne skape grunnlag for debatt, enten om hvorvidt unntakene har gjort at søkeren ikke har fått alle de opplysningene han mener å ha krav på, eller om det er grunnlag i den enkelte sak for å påstå at overvåkingspolitiet har handlet uten nødvendige hjemler. Det sier seg selv at en slik kontinuerlig negativ debatt over lang tid vil virke demoraliserende og trekke oppmerksomhet vekk fra det arbeidet overvåkingspolitiet er satt til å utføre. Dernest er det klart at det vil kreve ressurser i form av tjenestemenn, som istedenfor å bruke sin tid til å kartlegge internasjonale terrorister og holde oppsyn med farlige miljøer vil bruke sin tid til å bistå behandlingsorganet i å rote i gamle arkiv og gi uttalelser i spørsmål om

hvilke opplysninger som kan oppgis, og hvilke opplysninger som fortsatt bør hemmeligholdes.

Departementet regner med at det vil medgå fire årsverk bare i forbindelse med uttaleretten til behandlingsorganet, samt fire årsverk i forbindelse med tilrettelegging. Vi må forvente at det vil være erfarne tjenestemenn som vil måtte utføre et så viktig arbeid som å påse at opplysninger som kan skade tjenesten og dens samarbeidende tjenester, ikke blir offentlige. I så fall vil åtte nye stillinger som vi må forutsette at overvåkingspolitiet vil bli tilført, ikke kunne rette opp ulempene ved å måtte bruke de mest erfarne tjenestemenn til arbeid som kunne vært unngått. Dessuten kan vi ikke med sikkerhet vite at disse nye stillingene vil være tilstrekkelig. Vi vet jo som kjent ikke hvor mange som vil benytte denne retten til å søke om innsyn. Det vi vet, er at Sveits – et land med 6,5 mill. innbyggere – mottok 350 000 søknader da det ble gitt anledning til innsyn i registre og saksmapper til det sveitsiske overvåkingspolitiet. Av disse søkerne var det 160 som fulgte opp med søknader om billighetserstatning, hvorav bare noen ganske få fikk sin søknad positivt behandlet. Ordningen kostet 550 mill. kr. Justisdepartementet regner sammenligningsvis med at den norske ordningen vil koste 40 mill. kr. Det kan bli atskillig mer.

Jeg ser ikke noe behov for en innsynslov som har til hovedhensikt å tilfredsstille folks alminnelige nysgjerrighet, så lenge en slik lov åpenbart vil svekke overvåkingspolitiet og derfor vil være til skade for landets og folkets sikkerhet. Stortingets alminnelige billighetserstatningsordning burde være tilfredsstillende for å sikre at personer som er blitt alvorlig skadelidende på grunn av overvåkingspolitiets arbeid, kan få erstatning.

I sitt høringsnotat skriver Overvåkingscentralen:

«...hensynet til at POTs nødvendige og fremtidsrettede virksomhet i minst mulig grad blir skadelidende, tilsier at innsynsordningen ikke gjøres mer omfattende enn høyst nødvendig for å oppnå det formålet Stortinget har anvist, nemlig å gjøre rett mot dem som måtte ha blitt utsatt for en urett.»

Denne forsiktige henstillingen fra en høflig overvåkingscentral har Regjeringen valgt å overse når den foreslår en ordning uten krav til begrunnelse for søknadene.

Noe av det merkeligste ved denne loven er bestemmelsen om at det skal kunne gis innsyn i registre selv etter november 1977 i de tilfellene der telefonkontroll er besluttet av retten, og hvor det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt. Uansett hvilken tungetale man bruker for å begrunne denne bestemmelsen, må det være klart at den i praksis innebærer en overprøving av domstolsavgjørelser, og derfor er i strid med de konstitusjonelle grensene mellom domstol, forvaltning og storting.

Departementet mener for øvrig at en telefonavlytting som er foretatt innenfor den tidsrammen domstolen har gitt tillatelse til, men hvor kravet til mistanke ikke lenger er til stede, må betraktes som ulovlig på det tidspunktet da politiet skulle ha avsluttet kontrollen. Spørsmålet

melder seg da umiddelbart: Hvem i all verden kan i ettertid ha en begrunnet formening om når politiet burde ha forstått at mistanken ikke lenger var til stede?

Forutsatt at denne merkelige loven blir vedtatt, er det helt nødvendig å understreke at forholdet til samarbeidende tjenester er avgjørende for overvåkingspolitiets mulighet til å utføre sitt arbeid i årene fremover. Opplysninger fra samarbeidende tjenester må derfor uten unntak være unntatt fra innsyn.

Det er i innstillingen en uenighet mellom Arbeiderpartiet og regjeringspartiene på et enkelt punkt. Arbeiderpartiet mener at en søker som oppdager uriktige eller ulovlig innsamlende opplysninger om seg selv, må ha anledning til å få disse opplysningene makulert, mens regjeringspartiene vil oversende disse opplysningene til oppbevaring hos Riksarkivaren. Av hensyn til personvernet deler Fremskrittspartiet de synspunktene som Arbeiderpartiet har gitt uttrykk for i innstillingen.

La meg så til slutt gjenta det som er hovedsaken i denne debatten: Skal vi ha tre år til med uro og debatt om overvåkingspolitiets fortid? Skal vi bruke ressurser til å grave i fortiden? Eller skal vi la overvåkingspolitiet få ro om sitt arbeid og bruke ressurser til å styrke overvåkingspolitiets muligheter til å oppklare Nygaard-saken, forebygge terrorhandlinger der liv kan gå tapt, og sikre landets interesser? Ansvarlige politikere bør prioritere det siste formålet.

Vidar Bjørnstad (A): Jeg vil her redegjøre for Arbeiderpartiets og i all hovedsak også flertallets syn på midlertidig lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitets arkiver og registre.

Dagens behandling av innsynsloven i Stortinget representerer den foreløpige sluttsteinen for oppfølgingen av Stortingets behandling av Lund-kommisjonens rapport. Lund-kommisjonen og Stortinget har tidligere lagt til grunn at det har foregått både ulovlig overvåking, instruksstridig registrering og instruksstridig bruk av opplysninger overfor norske borgere. Flertallet ønsker ikke en omkamp om Lund-kommisjonens konklusjoner og de synspunkter Stortinget kom med, og de merknader kontroll- og konstitusjonskomiteen gav i forbindelse med behandlingen. Flertallet ser snarere dagens lovforslag som en naturlig oppfølging av de føringer Stortinget la til grunn for en begrenset innsynslov. Vi er fornøyd med at Regjeringen i all hovedsak har lagt disse føringer til grunn. Det er først og fremst en lov for å rette opp mulig urett for skade som er påført enkelte ved ulovlig overvåking og instruksstridig registrering og bruk av opplysninger om disse. Generelt skal lovforslaget ta sikte på å gi bredest mulig innsyn også når det gjelder øvrige dokumenter og opplysninger om egen person. For begge formålene vil det allikevel være en forutsetning at det ikke vil skade nærmere bestemte hensyn som jeg skal komme tilbake til.

Den enkelte kan søke om innsyn uten å måtte dokumentere behov eller sannsynliggjøre eventuelle skadevirkninger. Vi legger her vekt på uttalelser fra kontroll- og konstitusjonskomiteen fra behandlingen av Lund-

kommisjonens rapport, om at innsyn er nødvendig for den enkeltes vurdering av om det finnes grunnlag for å søke oppreisning for eventuelle belastninger ved registreringen.

Innsynsloven skal som nevnt ivareta flere hensyn. Rettssikkerhetsmessige og personvernmessige hensyn må ivaretas ved den enkeltes rett til å få vite hva som er registrert om vedkommende. Samtidig skal rettssikkerheten og personvernet for andre sikres ved at opplysninger om disse skjermes for innsyn. Flertallet er enig i de øvrige unntakene for innsynsretten som omhandler hensynet til fremmed stat og norske sikkerhetsinteresser, videre at det ikke skal gis innsyn som kan skade gjennomføringen av overvåkingspolitiets oppgaver, ved f.eks. kjennskap til metoder og forholdet til samarbeidende tjenester. Dette er også i tråd med Stortingets tidligere føringer. Her vil jeg imidlertid også peke på muligheten for delvis innsyn i dokumenter, hvor nevnte hensyn er ivarettatt.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen gav som føring for en innsynsordning at innsynet skulle betinges av ulovlig overvåking eller instruksstridig registrering. Vi ser det som naturlig at instruksstridig bruk også omfattes. Det har i høringsrunden fremkommet synspunkter, bl.a. fra Riksadvokaten, om at det burde gis mulighet for større innsyn i eldre dokumenter. Arbeiderpartiet er enig i dette og støtter departementets forslag om å gi et utvidet innsyn i dokumenter og opplysninger før overvåkingsinstruksen av 1977, men her også begrenset av unntaksadgangen jeg har redegjort for.

Innsynsretten etter dette tidspunkt, fram til 1996, er avgrenset til dokumenter eller opplysninger hvor innhenting, registrering eller bruken manglet hjemmel i gjeldende lovbestemmelser, forskrift eller instruks. Vi mener at fullt innsyn før 1977 uten dette vilkår som utgangspunkt vil styrke hovedformålet for innsynsordningen, men allikevel ivareta de hensyn Stortinget la til grunn i sine føringer.

Arbeiderpartiet støtter forslaget om at telefonkontrollsakene ikke bør unntas fra innsynsretten, selv om det kan anføres argumenter imot. Vi legger vekt på at behandlingsorganet ikke skal vurdere om telefonkontrollen var lovlig, sett i forhold til rettens samtykke på det aktuelle tidspunkt, men at behandlingsorganet ut fra de dokumenter som nå er tilgjengelig, skal vurdere om kontrollen tilfredsstilte lovens krav for å kunne iverksette en slik kontroll. Det vises her bl.a. til kontroll- og konstitusjonskomiteens flertall i forbindelse med behandlingen av Lund-kommisjonens rapport og deres vurdering av reglene om telefonkontroll, hvor flertallet ikke kunne se at ordlyden åpnet for uklarhet.

Ved å unnta muligheten for innsyn overfor personer som er blitt telefonavlyttet, vil muligheten for å kunne gjennomføre en ordning som vil kunne skape tillit til at de forhold som det bør gis innsyn i, blir gitt innsyn, bli sterkt redusert. Det er nettopp i telefonkontrollsakene – i omfang og praktisering – at det har fremkommet betydelig kritikk, både overfor overvåkingspolitiet og domstolene. Jeg viser her til Lund-kommisjonen, som bl.a. har uttalt:

«Kommisjonens undersøkelser viser at overvåkingstjenestens bruk av telefonkontroll i mange tilfeller har gått utenfor lovens rammer».

Arbeiderpartiet er enig i at det skal kunne gis en økonomisk erstatning, begrenset oppad til 100 000 kr, for personer som har lidd alvorlig skade som følge av at opplysninger er innhentet, registrert eller brukt uten hjemmel i gjeldende lov. Dersom det er foretatt ulovlig romavlytting eller telefonkontroll uten beslutning i retten, mener vi at det skal legges til grunn at dette har ført til alvorlig skade for vedkommende. Erstatning skal kunne gis både for økonomisk og ikke-økonomisk skade.

Flertallet i Stortinget mente ved behandlingen av innsynsspørsmålet i forbindelse med Lund-kommisjonen at søknad om innsyn i første instans skulle behandles av overvåkingspolitiet. Ut fra hensynet bak innsynsordningen og faren for et større antall klagesaker er Arbeiderpartiet imidlertid enig i departementets forslag om at det opprettes et eget behandlingsorgan, administrativt underlagt Justisdepartementet, for å behandle søknadene om innsyn og erstatning. Overvåkingspolitiet gis her uttalerett i de saker hvor behandlingsorganet har kommet til at det skal gis innsyn.

Vi er videre enig i at behandlingsorganet kan nedgradere dokumenter, og at forsvarssjefen vil stå til disposisjon som rådgiver vedrørende avgradering. Det vises her også til overvåkingspolitiets uttalerett.

Når det gjelder retten til å få vite at det ikke er registrert opplysninger om en selv, skal denne følge samme tidsavgrensning som ordningen for øvrig, med et skille før og etter 1977 – dette for å hindre at en slik rett for et senere tidspunkt kan avdekke registreringsmetoder med hensyn til hvem politiet har fulgt med.

Arbeiderpartiet er også enig i at det opprettes et eget organ for å behandle klager på avslag om innsyn.

Det er vurdert om EOS-utvalget kan ivareta en slik oppgave, men ut fra antatt arbeidsomfang sammen med dette utvalgets øvrige tillagte kontrollvirksomhet anses dette som vanskelig forenlig. EOS-utvalget deler stort sett denne hovedkonklusjon. Det bør uansett lages en ordning hvor EOS-utvalget får informasjon og kopi av behandlingsorganets avgjørelser.

Det eneste punktet hvor Arbeiderpartiet skiller lag med resten av flertallet i foreliggende innstilling, gjelder muligheten til å kreve makulering eller sletting av uriktige eller ulovlig innhentede opplysninger. Jeg viser her til at departementet i høringsutkastet gikk inn for en slik rett for den som er gitt innsyn. Etter innvendinger fra Riksarkivaren har imidlertid Regjeringen endret oppfatning og foreslår at alt materiale skal avleveres til Riksarkivet for å sikre en mest mulig fullstendig dokumentasjon for framtidige studier av historien. Jeg har forståelse for synspunktene fra Riksarkivarens ståsted, men med den makulering som har foregått etter instruks, vil det materialet som eventuelt skulle overleveres, under ingen omstendighet gi et fullstendig bilde av situasjonen.

Arbeiderpartiet mener imidlertid at sterke hensyn taler imot en oppbevaring av opplysninger om dem som urettmessig har fått registrert opplysninger om seg, og har fått

uriktige opplysninger registrert. Jeg mener det vil være urimelig om de som etter mange år får bekreftelse på mistanke om ulovlig overvåking, må akseptere at de innsamlede opplysningene fortsatt skal finnes i offentlige arkiver. En regel om å beholde uriktige eller ulovlig innhentede opplysninger mener jeg faktisk er en uthuling av kravet til regelmessig sletting og makulering av opplysninger i personregistre, og det gjelder også registrene til overvåkingspolitiet. Derfor fremmer Arbeiderpartiet et mindretallsforslag om en rett for den som er gitt innsyn etter innsynsloven, mulighet til å kreve makulering av uriktige eller ulovlig innhentede opplysninger.

Foreløpig tar vi til etterretning de administrative og økonomiske konsekvenser av den beskrevne innsynsordning. Dette må departementet vurdere nærmere og konkretisere når det kommer tilbake til Stortinget med de nødvendige forslag til bevilgninger.

Justiskomiteen legger i dag fram en innstilling som er en naturlig og nødvendig oppfølging av Stortingets behandling av Lund-kommisjonens rapport.

Departementets forslag og justiskomiteens innstilling bygger i all hovedsak på de føringer Stortinget tidligere har gitt. Der forslagene avviker noe, ivaretar disse endringene i enda større grad formålet bak innsynsordningen, med vekt på bredest mulig åpenhet og tillit. Jeg tenker her på utvidet innsyn før 1977 og opprettelse av eget behandlingsorgan før søknad om innsyn.

Arbeiderpartiet har den forventning til innsynsloven at den vil bidra til å rette opp urett som er begått mot enkeltpersoner, og sikre en bredest mulig åpenhet når det gjelder opplysninger om egen person. Det kan rense luften, som noen uttrykker det. Det er viktig for berørte enkeltpersoner, og for samfunnet og myndighetene som helhet. Jeg vil også hevde at det er av betydning for overvåkingspolitiet og de viktige oppgaver etaten er satt til å ivareta i framtiden.

Jeg har ikke brukt særlig mye tid på å polemisere mot mindretallet i mitt innlegg. Det skal jeg heller ikke gjøre, men jeg fastslår at de gjentar sitt primærstandpunkt fra behandlingen av Lund-kommisjonens rapport – at de mener det ikke er behov for en innsynslov, og ikke vil gi enkeltpersoner anledning til å få opplysninger om egen person, selv der registreringen er skjedd ved ulovlige metoder, og det ikke vil innebære skadevirkninger verken for landet, overvåkingspolitiet eller personvernet. Hva er det da å skjule?

Jeg registrerer imidlertid at Høyre og Fremskrittspartiet, som faktisk ønsker å legge lokk på all informasjon, i innstillingen synes å dele oppfatningen om at uriktige og ulovlig innhentede opplysninger bør kunne slettes, og jeg er glad for at representanten Simonsen bekreftet det i sitt innlegg.

Med dette tar jeg opp forslaget fra Arbeiderpartiet.

Presidenten: Vidar Bjørnstad har tatt opp det forslag han refererte til.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Ot.prp. nr. 6 og denne innstillingen er et resultat av Stortingets behand-

ling av Lund-kommisjonens rapport. Ved behandling av Lund-kommisjonens rapport bad stortingsflertallet om at forslag til en slik midlertidig lov skulle legges fram for Stortinget, og Kristelig Folkeparti er glad for det forslaget departementet nå har lagt fram.

Denne loven om innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre er betydningsfull, fordi den avslutter en lang og viktig behandling av påstander om ulovlig overvåking av norske borgere i etterkrigstiden. Nå kan personer som har vært registrert eller overvåket i tidsrommet 8. mai 1945 – 8. mai 1996, få innsyn i dokumenter hvor disse opplysningene er nedtegnet. Kristelig Folkeparti støtter departementet i at vilkårene for innsyn bør være forskjellige, avhengig av om overvåkingen skjedde før eller etter 24. november 1977, da vi fikk ny overvåkingsinstruks.

Loven ivaretar de rettssikkerhetsmessige og personvernmessige hensyn som tilsier at den enkelte bør ha en rett til å vite hva som er registrert på dem selv. Kristelig Folkeparti mener det er viktig å ivareta hensynet til individets integritet i forhold til det offentlige.

De samme hensyn – rettssikkerhets- og personvern-hensyn – tilsier imidlertid også at innsyn må skje på en måte som ivaretar andre personer som kan være nevnt i de aktuelle dokumentene. Det er i det hele tatt mange hensyn som skal tas når en lov som dette skal lages. Også overvåkingspolitiet har interesser som det må tas hensyn til – spesielt vil Kristelig Folkeparti peke på at det er viktig å ivareta forholdet til fremmede stater, og at hensynet til overvåkingstjenestens oppgaver og metodebruk også kan tilsi innskrenkninger i innsynsretten. Sikkerhetsmessige hensyn må også ivaretas.

Kristelig Folkeparti synes Regjeringen/departementet har balansert de forskjellige hensynene på en god måte.

Kristelig Folkeparti har lest overvåkingspolitiets brev til Justisdepartementet, datert 16. februar 1999, der overvåkingssjefen uttrykker bekymring for forholdet til fremmede stater og forholdet til bilaterale avtaler som Norge har inngått vedrørende behandling av gradert informasjon. Kristelig Folkeparti vil understreke at dette er ivare tatt i lovforslaget. På side 11 i Innst. O. nr. 30 står det at «det ikke skal gis innsyn når det vil kunne skade overvåkingspolitiets arbeid med å forebygge og etterforske lovbrudd eller Norges forhold til en fremmed stat».

Dette har også flertallet sluttet seg til. Kristelig Folkeparti anser derfor at de forhold som overvåkingspolitiet har tatt opp i brevet, er ivaretatt på en god måte.

Justisdepartementet har i brev til Stortingets presidentskap sagt at departementet vil overveie å presisere dette i en forskrift. Det synes vi i Kristelig Folkeparti er et godt forslag.

Vi har også vært svært opptatt av hvordan man skal behandle det materialet som finnes i overvåkingspolitiets arkiver og registre, etter at innsyn er gitt. Kristelig Folkeparti har forståelse for at det finnes gode grunner til å gi den enkelte en rett til å kreve makulering av dokumentene. Når vi likevel ikke har støttet en slik regel, er det fordi vi har lagt avgjørende vekt på at en slik makuleringsrett vil skade mulighetene for i framtiden å studere og

eventuelt granske enkeltsaker eller epoker i norsk overvåkingspolitets historie. Av hensyn til den enkelte som har vært ulovlig overvåket, bør det imidlertid nedtegnes på selve dokumentet at det inneholder uriktige opplysninger. Det er viktig at nedtegnelsen skjer på selve dokumentet, slik at ingen kan unngå å legge merke til beriktigelsen.

Det er viktig for Kristelig Folkeparti at den urett som har rammet enkeltpersoner, klart blir rettet opp igjen. Det tror vi denne loven vil gjøre.

Kristin Krohn Devold (H) (komiteens leder): Hensikten med denne loven burde være tre ting: For det første å sikre et godt og fremtidsrettet overvåkingspoliti, som kan bruke tiden på det som er viktig for landet, der nest å sikre et godt samarbeid med andre lands hemmelige tjenester, og, punkt tre, å sikre rettssikkerheten til og oppreisningen for dem som har lidd overlast som følge av urettmessig overvåking.

Jeg mener dessverre at ikke alle disse tre punktene er tilstrekkelig godt ivaretatt i innstillingen som nå ligger til behandling, og at det hadde vært mulig å oppnå alle disse tre målsetningene på en langt bedre måte. Det omfattende innsyn i overvåkingspolitets dokumenter som flertallet åpner for, vil fort kunne svekke Norges forhold til andre lands hemmelige tjenester.

Jeg syns brevet fra overvåkingssjefen datert 10. februar tar opp det på en god måte. Overvåkingssjefen stiller seg tvilende til at «behandlingsorganet selv kan foreta en avgradering av dokumenter det gis innsyn i». Han viser til at det ikke har vært tilstrekkelig drøftet «om et slikt behandlingsorgan kan gis kompetanse» – formelt sett – «til å avgradere dokumenter fra utenlandske samarbeidende tjenester, NATO-dokumenter, eller andre internasjonale dokumenter». Overvåkingssjefen sier videre at denne saken ikke tar tilstrekkelig hensyn til «folkerettslige problemstillinger».

Jeg registrerer at Justisdepartementet har skrevet et svar av 16. februar til Stortingets presidentskap, og at Justisdepartementet mener at overvåkingssjefens betenkeligheter er ivaretatt i lovutkastet. Jeg vil særlig fremheve det siste som står i svaret fra departementet:

«På bakgrunn av overvåkingssjefens henvendelse vil departementet overveie om dette for tydelighets skyld bør presiseres i en forskrift med hjemmel i lovutkastet § 14.»

Det som er viktig for oss, nemlig at forholdet til hemmelige tjenester og andre land ikke blir skadelidende, gjøres altså enda tydeligere.

Jeg la merke til at Kristelig Folkeparti-representant Marthinsens innlegg inneholdt en positiv tilslutning til departementets forslag om å lage en forskrift som presiserer dette. Jeg vil derfor benytte anledningen til å si at jeg forutsetter at et klart flertall i justiskomiteen og i Stortinget på den bakgrunn nå forventer at en slik instruks kommer, og at det ikke bare skal overveies i departementet, men at det faktisk skal finne sted. Jeg tolker da representantens uttalelser slik at Kristelig Folkeparti står bak det. Og da tar jeg det som en selvfølge at også

Fremskrittspartiet og Høyre gir sin tilslutning til instruksjonen, og at vi dermed kan være helt sikker på at den kommer. Da har vi kanskje styrket forholdet til de hemmelige tjenester i andre land lite grann gjennom den oppklaringsrunden som har vært her i salen.

Jeg vil så berøre det jeg sa om at overvåkingspolitiet burde kunne konsentrere seg om å jobbe fremtidsrettet med saker som er viktig for landet. Det innsynsbyråkratiet vi nå legger opp til, vil ha en betydelig kostnadsside, som er helt unødvendig i forhold til målet vi har om å gi dem som har lidd overlast, erstatning. Det snakkes om en regning på 20 mill. pluss 20 mill. kr for å iverksette ordningen – og det etter moderate anslag av hvor mange som vil henvende seg og be om innsyn. Hvis vi får en situasjon som den de fikk i Sveits, der svært mange av nysgjerrighetsgrunner ønsket å benytte seg av innsynet, kan kostnadene og byråkratiet ved denne ordningen fort langt overskride de tallene som her er antydning.

Jeg vil sette dette litt i sammenheng med det vi jobber for når det gjelder politiresurser på andre områder. Vi vet at justissektoren trenger 50 mill. kr til lønnsøkninger til domstolene. Vi vet at vi trenger 50 mill. kr for å hindre driftskutt ved politikamrene rundt omkring i landet. Det da å ta 40 mill. kr, som er et veldig lavt anslag, og dele ut til en tilbakeskuende virksomhet som strengt tatt ikke er nødvendig for å kunne hjelpe dem som har lidd overlast, synes jeg er å kaste penger ut av vinduet og feil bruk av politiresurser. Jeg synes også det er meget alvorlig at åtte erfarne polititjenestemenn i POT må sitte og bruke tiden sin på dette arbeidet. Høyre går derfor imot hele loven, og vi er skuffet over at verken Arbeiderpartiet eller regjeringspartiene her deler Høyres syn.

I tillegg er Høyre opptatt av at hele innsynsloven har konstitusjonelt meget betenkelige sider. Det innebærer nemlig et element av at noen i ettertid skal gå inn for å se om telefonkontroll, som den gang ble besluttet med domstolens godkjennelse, er ulovlig. Riktignok presiserer hovedtalsmannen for Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, at man ikke skal vurdere i ettertid om det var lovlig med telefonkontroll, men man skal vurdere i ettertid om «telefonkontrollen synes å tilfredsstillere lovens krav». Jeg må si jeg har problemer med å se den helt store forskjellen på det i ettertid å sjekke om telefonkontrollen tilfredsstiller lovens krav, og det i ettertid å si at telefonkontrollen var ulovlig. Her snakker vi om rundere formuleringer av noe som ligner svært sterkt på hverandre, og jeg er helt enig med overvåkingspolitiet som sier at dette har en meget sterkt betenkelig side, og det sier jo også departementet selv i proposisjonen, der de drøfter dette problemet.

Jeg vil til slutt dvele ved den målsetningen som går på at mennesker som har lidd overlast urettmessig som følge av overvåking, selvfølgelig skal ha krav på erstatning. Og jeg synes det er skuffende at ikke flertallet har kunnet gå lenger enn det departementet foreslår. Hvis de hadde fulgt Høyres og Fremskrittspartiets forslag – som langt på vei er i samsvar med det synet som Fylkesmannen i Oslo og Akershus har – kunne man ha gått inn og tildelt erstatning til alle som har lidd skade som følge av overvåking, uavhengig av om overvåkingen var såkalt lovlig

eller ulovlig. Når et land skal beskytte seg mot spionasje og annen aktivitet som kan være til skade for rikets sikkerhet, må man nemlig av og til overvåke et langt større antall enn dem som faktisk har til hensikt å drive ulovlig virksomhet. Og da vil det også oppstå fare for at uskyldige blir skadelidende, selv altså når overvåkingen er lovlig. Hvis en i stedet hadde gått for Høyres og Fremskrittspartiets forslag, hadde vi oppnådd det primære, nemlig at alle som kan dokumentere skade, hadde fått erstatning – istedenfor det vi kan risikere å oppleve nå, at noen som faktisk har opplevd skade, men som dessverre har vært utsatt for lovlig overvåking, ikke får den oppreisningen som staten burde gi dem.

På denne bakgrunn synes jeg altså at innstillingen fra justiskomiteen ikke tilfredsstillende noen av de tre sentrale målsetningene vi hadde, og jeg synes det er beklagelig at det ikke har vært mulig å få flertall for i det minste å gi erstatning til dem som har lidd skade.

Tor Nymo (Sp): I Lund-kommisjonens rapport ble det konstatert at gjeldende instruks for overvåkingspolitiet ikke var fulgt overfor norske borgere. I tillegg ble det også slått fast at det har vært benyttet metoder som ikke var forenlige med norsk lov.

Da Stortinget behandlet Lund-kommisjonens rapport, bad de Regjeringen om å fremme forslag til lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets registre og arkiver samt foreslå regler om erstatning.

I den foreliggende innstilling åpner lovforslaget for tidsbegrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre. Ordningen tar sikte på å ivareta hensynet til personvernet og den enkeltes rettssikkerhet på den ene side og hensynet til fellesskapets interesser og rikets sikkerhet på den annen.

Lovforslaget inneholder, som allerede omtalt av flere, derfor en del unntaksbestemmelser, som f.eks. hensynet til landets sikkerhet, personvern, hensynet til politiets kilder, navn på tjenestemenn eller dommere.

Innsyn skal heller ikke gis hvis det kan skade politiets metoder eller forholdet til samarbeidende tjenester. I den anledning har vi blitt kjent med, som andre har vært inne på, overvåkingssjefens brev av 10. februar til departementet, der han gir uttrykk for at det i lovforslaget ikke er drøftet hvilken betydning det skal ha for innsyn at det foreligger avtaler med fremmede stater om hvordan gradert informasjon skal behandles.

I motsetning til komitelederens synspunkt er det etter flertallets syn tatt hensyn i lovforslaget til de forhold som overvåkingssjefen påpeker. Innsyn skal nektes dersom det kan skade Norges forhold til en fremmed stat. Dette er nedfelt i lovutkastets § 2.

Hvis Norge overfor en fremmed stat eller internasjonal organisasjon, som NATO, har påtatt seg en folkerettslig forpliktelse til ikke å gi innsyn uten å avklare dette med den som har gitt opplysningene, vil det gjøre at behandlingsorganet ikke kan gi innsyn før en slik avklaring har skjedd.

Jeg tror også at flertallet er tilfreds med at departementet sier at det kan være aktuelt å presisere dette i en

forskrift eller lovens § 14, ikke minst i lys av den henvendelse som overvåkingsjefen har gjort.

I Senterpartiet har det svært lenge kommet til uttrykk et sterkt ønske om å rette opp den urett som er begått mot enkeltmennesker.

Vi er også av den oppfatning at skal granskingen kunne avsluttes på en måte som inngir tillit, er det helt nødvendig at den enkelte norske borger gis mulighet til innsyn i de opplysninger som er registrert av overvåkingspolitiet.

Helt til slutt: Ved avslutningen av denne noe spesielle sak er det all grunn til å signalisere tilfredshet med at komiteens flertall gir sin tilslutning til hovedpunktene i Regjeringens forslag til innsynslov.

Ågot Valle (SV): SV er glad for at Odelstinget nå vedtar en innsynslov. Dette er en konsekvens av alle de overgrepene mot enkeltpersoner, politiske miljø, demokratiet og rettsstatsprinsipper som Lund-kommisjonen avdekket. Dette kan være en seier for alle de ofrene som er blitt krenket, og som nå kan få en oppreisning, og det er definitivt en seier for de mange på venstresida som har lagt ned mye arbeid, som har munnet ut i en uavhengig gransking. I det arbeidet har SV og SF hatt en frontrolle. En gjennomgang av behandlede saker i Stortinget fra 1945 til 1995 viser at det er SV og SF som har fremmet desidert flest saker med tilknytning til etterretnings- og overvåkingstjenesten. Uten dette arbeidet hadde det ikke blitt noen Lund-kommisjon og heller ingen innsynslov, som etter vår mening kan være et instrument for å gi folk oppreisning.

Det er én person som må nevnes i dag, og det er Petter Thomassen fra Høyre. Uten hans arbeid hadde det heller ikke blitt noen uavhengig gransking, og SV er derfor dypt skuffet over at Høyre nå er tilbake i tidligere fold.

SV er som sagt glad for at vi får en innsynslov. Loven er etter vår mening ikke god nok til å sikre det stortingsflertallet tidligere har sagt er viktig, at folk må få et grunnlag for å vite *om* de har vært overvåket, for så å kunne søke erstatning. Loven er ikke god nok fordi unntakene fra rett til innsyn er for mange. Tidsskillet 1977 gjør at for mange som ble utsatt for overvåking opp til i alle fall 1988, ikke får automatisk rett til å vite om de har vært overvåket, og vi er sterkt kritiske til at ikke Stortinget skal oppnevne behandlingsorgan og klageorgan. Dette vil jeg komme tilbake til.

Men først til det som er bra. Innsynet spenner i teorien nokså vidt, f.eks. sier lovforslaget at opplysninger som er instruksmessig innhentet, men instruksstridig brukt, skal forde innsyn. Det betyr at dersom tjenesten instruksmessig har innhentet en opplysning, men instruksstridig gitt den videre til en bedrift eller et annet lands tjeneste, har en krav på innsyn.

Et annet eksempel er at Regjeringen har gått lenger enn Lund-kommisjonen i å definere hva som kan regnes som registrering. Det er videre gledelig at begrepet «grov urett» ser ut til å bli tolket ganske vidt.

Så til den kritikken som er grunnlag for våre endringsforslag. Det er vår grunnleggende holdning at alle skal ha

rett til å vite *om* de har vært overvåket. Den retten får en ikke ved å innføre et tidsskille ved 1977. Dette grunnlag ved at det var da overvåkingspolitiet fikk en instruks som forbød overvåking av politiske meninger. Men granskingene viste at overvåkingspolitiet ikke fulgte denne instruksjonen. Personlig er jeg enig med et mindretall i Danielsens-utvalget, som går inn for et permanent innsyn. Men når en først skal innføre et tidsskille, så er 1988 det mest logiske dersom målet med denne loven er innsyn som hovedregel, og ikke som unntak. For hva skjedde den 18. april 1988? Jo, da kom det et rundskriv som innskjerpet overvåkinga, og Lund-kommisjonen har ikke funnet mange grove eksempler på overvåking etter den tid.

Jeg viser til vårt forslag til ny § 1. Dersom innsyn skal være hovedregel, må ikke unntakene gå så vidt som det åpnes for i § 2. Vi mener at det skal holdes fast ved begrepet hensyn til «rikets sikkerhet» i stedet for det vidåpne begrepet «sikkerhetsmessige» hensyn. Vi foreslår at bare når samarbeidende tjenester etter fornyet vurdering motsetter seg innsyn, kan en unnta informasjon.

Det viktigste er allikevel hvordan unntak praktiseres, og da kommer jeg til de punktene der SV er mest kritisk. Det er påvist så mye samarbeid mellom departementet og overvåkingspolitiet, at det å åpne for å la Regjeringa oppnevne behandlingsorgan og klageorgan, kan være å åpne for å la bukken passe havresekken. Her må Stortinget holde på makta over det innsynsløse mørket i de hemmelige rom og oppnevne behandlingsorgan og klageorgan.

Hele prosessen viser hvor viktig det er for rettsvernet og demokratiet at vi har en overvåkingstjeneste med mest mulig innsyn, under folkevalgt kontroll. Derfor er Schengen-avtalen og behandlingen av Danielsens-utvalget viktige milepæler for å ivareta disse viktige demokratiske prinsippene.

På vegne av SV tar jeg opp forslagene nr. 2 og 3, som er omdelt på representantenes plasser.

Presidenten: Ågot Valle har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir åpnet for replikkordskifte.

Presidenten har som forutsetning å fortsette formiddagsmøtet inntil dagens kart er ferdigbehandlet. Men hvis det åpnes for replikker i et utvidet omfang, vil presidenten måtte komme tilbake til det.

Kristin Krohn Devold (H): Jeg skal være meget kort. Jeg ville bare benytte replikkadgangen til å foreta en oppklaring i forhold til SV. Hovedtalsmannen uttrykte nemlig skuffelse over at Høyre hadde snudd i forhold til Petter Thomassens linje. Jeg vil da bare presisere at i Lund-kommisjonens innstilling, Innst. S. nr. 240 for 1996-97, på sidene 107 og 108, står det at også den gangen gikk Høyre imot innsyn, og Petter Thomassens merknad og standpunkt var helt i samsvar med det Høyre mener nå. Likeledes står det i Lund-innstillingen, knyttet til erstatning, at Høyre er for erstatning.

Det at vi i dag faktisk går inn for en utvidet erstatning i forhold til det som Høyre gikk inn for i Lund-innstillingen

gen, tror jeg tvert imot vil være helt i Petter Thomassens ånd.

Ågot Valle (SV): Jeg registrerer oppklaringa. Jeg vil likevel holde fast ved den rosen til Petter Thomassen at han var den som åpnet for at vi i dag har innsynsloven. Jeg vil også opprettholde kritikken mot Høyre for de signalene de gir ved å gå sammen med Fremskrittspartiet i denne saken. Det er å signalisere at man er tilbake igjen i folden når det gjelder hemmelighold.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet/oppklaringsrunden over.

Gunnar Kvassheim (V): Venstre er godt fornøyd med at Lund-kommisjonens rapport følges opp med at det nå kommer en lov som gir innsyn i overvåkingspolitets arkiver og registre. Dagens ordninger gjør det nærmest umulig for dem som har vært ulovlig overvåket, å få innsyn i egen sak.

Flere tusen mennesker er blitt utsatt for ulovlig overvåking i Norge i etterkrigstiden. Lund-kommisjonen har avdekket mange av disse tilfellene, der bl.a. overvåkingspolitiet er blitt brukt til å overvåke ulike politiske grupperinger.

Det er på denne bakgrunn viktig at de som er blitt utsatt for ulovlig overvåking, eller deres nærmeste, i så stor grad som det er mulig, kan få innsyn i hva som er registrert om dem. Det er også positivt at det nå gis erstatning for de overgrep de er blitt utsatt for.

Den nye innsynsloven ivaretar både hensynet til innsyn for dem som har vært ulovlig overvåket, og overvåkingspolitets behov for å beskytte enkelte opplysninger. Det gjelder bl.a. opplysninger som kan skade forholdet til fremmede stater, og sikkerhetsmessige og personvernsmessige hensyn. Venstre mener loven på en god måte balanserer disse ulike hensyn.

Venstre ser den nye innsynsloven som et viktig tiltak for økt rettssikkerhet. De alvorlige forholdene som ble avdekket av Lund-kommisjonen, må aldri få mulighet til å skje igjen.

Overvåkingspolitiet skal ivareta viktige oppgaver, som de må gis mulighet for å gjennomføre. For å ha troverdighet må overvåkingspolitiet også ha demokratisk legitimitet. Nettopp derfor er det spesielt viktig at en institusjon som overvåkingspolitiet nå er reformert og brakt inn under bedre demokratisk kontroll.

Loven om begrenset innsyn i overvåkingspolitets arkiver og registre bidrar til å slutføre dette arbeidet og sikre rettssikkerheten.

Presidenten: Før neste taler får ordet, vil presidenten minne om at den reglementsmessige tid for formiddagsmøtet snart er omme. Presidenten vil, som tidligere antydde, foreslå at dette møtet fortsetter inntil dagens kart er ferdigbehandlet – og anser det som vedtatt.

Jørgen Kosmo (A): Jeg tror det er viktig, riktig og faktisk nødvendig at vi som en oppfølging av all den

gransking og behandling, jeg hadde nær sagt det styr, vi har hatt omkring overvåkingspolitets oppgaver og roller i Norge etter krigen, får en lov om innsyn som gjør at vi kan legge alle disse forhold bak oss. Det er ikke tvil om at det er mennesker i dette land som har lidd rettstap, eller kommet i en svært uheldig eller ubehagelig situasjon som en konsekvens av at de urettmessig har blitt overvåket.

På den annen side er det heller ikke tvil om at det arbeid som Politiets overvåkingstjeneste har gjort siden krigen, har vært helt nødvendig, slik at vi har vært i stand til å trygge alminnelige rettssikkerhetskrav og oppvekstmuligheter for den norske befolkning etter krigen. Det er heller ikke tvil om at den kampen som var mellom de store blokkene under den kalde krigen, på mange måter var tøff, den var hard, og at det var helt nødvendig for norske myndigheter gjennom overvåkingspolitiet å følge nøye med og være i stand til å reagere, slik at ikke noen skulle fristes til på mange måter å «forråde» sitt land.

Så når Stortinget, også undertegnede, nå sterkt støtter denne loven om innsynsrett, er ikke det først og fremst fordi jeg ønsker å kritisere alt Politiets overvåkingstjeneste har gjort opp gjennom årene, eller å mistenkeliggjøre dem. Jeg gjør det fordi det er nødvendig, når det ble avdekket – til noens forbauselse, til andres bekreftelse – at politiet over årtier faktisk hadde forbrutt seg mot de instruks de hadde å jobbe etter. Selvsagt kan man si at hvis man går for langt, kan man ødelegge politiets muligheter til å gjøre jobben sin i fremtiden, for det er ingen som må tro at de ytre trusler er borte, selv om den kalde krigen er slutt. Truslene får imidlertid andre former, men allikevel er det nødvendig å ha et oppegående, aktivt og godt kvalifisert overvåkingspolitiet som er i stand til å være med og beskytte dette samfunnet mot inntrengere og mot forbrytere. Men jeg syns de unntakene som er foreslått i § 2, er tilstrekkelig til at vi kan ha visshet for at denne innsynsretten ikke på noen måte er med på å ødelegge politiets muligheter til å jobbe videre, til beste for samfunnets interesser.

De unntakene som er foreslått, registrerer jeg at representanten Valle fra SV er imot, hun syns de går for langt. På min side vil jeg si at jeg syns de treffer akkurat, fordi man tar hensyn til den individuelle rettighet, men også til at hensynet til rikets sikkerhet til tider må gå foran enkeltindividets rettigheter. Det er ikke overvåkingspolitiet selv som skal stå for å skjelve mellom dette, det skal være et regjeringsoppnevnt organ. Og jeg setter pris på at mellompartiene da de kom i regjering, faktisk skjønte at det går an å stole på at en regjering kan oppnevne organ som kan stå for trygghet og som garantist for rettsikkerheten. Jeg er overbevist om at med den måten man har valgt å gjøre det på nå, ved å la Regjeringen oppnevne både behandlingsorganet og klagenemnda, er man på mange måter sikret at man får en ikke-politisk sammensetning, og man er sikret at man får folk med høy integritet og høy kompetanse. Personlig syns ikke jeg at oppnevning av slike organ er noe som egner seg for stortingsbehandling, og er derfor glad for at Regjeringen har valgt denne løsningen.

Det er åpenbart at det kan hende at noen er berettiget til en større erstatning enn det som er grensen som er satt i loven. På den annen side er det alltid vanskelig i ettertid å vurdere hva som vil være en rettmessig erstatning for den ulempen vedkommende er blitt påført. Og det er alltid vanskelig å forestille seg hvordan et livsløp ville vært hvis f.eks. vedkommende på bakgrunn av andre opplysninger hadde fått den sikkerhetsklareringen som vedkommende kanskje burde hatt.

Jeg synes Regjeringen og komiteen gjør det rette når de bruker det instituttet vi har fått etablert gjennom bilighetserstatninger, til å kunne gi et beløp uten at en skal være nødt til å gå inn i en omfattende rettslig vurdering av erstatningsbeløpenes størrelse.

Det ville være å håpe at vi nå er ved slutten av behandlingen av de spørsmål som det er naturlig å behandle som en konsekvens av Lund-kommisjonens innstilling. Det er også å håpe at når den perioden loven omfatter, er over, skal vi ha fått rettet opp de skader som er begått, men vi skal også være i stand til å skue fremover.

Jeg må ta skarp avstand fra representanten Simonsen når han antyder – ja faktisk mer enn antyder – at vi med denne loven er med på å ødelegge arbeidsmulighetene for politiets overvåkingstjeneste i fremtiden. Det mener jeg ganske bestemt at vi ikke gjør. Men vi er kanskje med på å gi overvåkingspolitiet den tillit og det fundament som setter dem i stand til å gjøre jobben sin, ved at de vet at de til en hver tid har Stortingets og den norske befolknings oppslutning om sitt arbeid, og at man kan føle seg sikker på at ingen gjør noe som er til skade for enkeltindividene hvis man har en mistanke om at man går utenom de instruksjoner som gjelder.

Et samfunn kan ikke gjennomreguleres i detalj med lover og instruksjoner. Selvsagt vil det alltid være slik at det fra tid til annen vil være noen som må utøve et skjøn. Det er alltid mennesker som fører inn opplysninger, og det vil alltid være slik at opplysninger kan bli uriktige. Det kan også være slik at vi får uriktige opplysninger som en konsekvens av ulovlig innhentet/innsamlet materiale.

Jeg vil derfor sterkt få anbefale det forslag som Arbeiderpartiet har satt fram, om at man her setter hensynet til personvernet foran hensynet til å oppbevare arkivstoff. Jeg synes det må være en menneskerett å få fjernet fra arkiver feilaktige og ulovlig innhentede opplysninger om enkeltpersoner. Derfor er jeg glad for at Arbeiderpartiet gjennom denne behandlingen har funnet rom for å fremme dette forslaget som jeg håper kan få støtte fra flere enn bare Fremskrittspartiet når det skal behandles i Stortinget.

Statsråd Jon Lilletun: Lund-kommisjonens rapport avdekket at det har foregått regelbrudd fra overvåkingspolitiets side overfor norske borgere. Den til enhver tid gjeldende instruks for tjenesten har ikke vært fulgt, og det har vært brukt metoder i strid med norsk lov.

I forbindelse med Stortingets behandling av kommisjonens rapport ble Regjeringen bedt om å fremme forslag til lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets ar-

kiver og registre. Regjeringen ble også bedt om å foreslå regler for hvordan en erstatnings-oppreisningsordning kan gjennomføres.

Det foreliggende utkast til innsynslov tar sikte på å rette opp den urett som er begått overfor enkeltmennesker, samtidig som hensynet til overvåkingstjenestens viktige arbeid blir ivaretatt. Innsynsordningen søker videre å ivareta både hensynet til den enkeltes rettssikkerhet, hensynet til fellesskapets interesser og Rikets sikkerhet.

Ordnningen omfatter perioden 8. mai 1945 til 8. mai 1996, og innebærer at norske borgere og personer hjemmehørende i Norge som hovedregel gis fullt innsyn i overvåkingstjenestens nedtegninger om vedkommende i perioden 8. mai 1945 til 24. november 1977. Etter dette tidspunkt vil innsyn være betinget av at innhentingen, registreringer eller bruken av opplysningene manglet hjemmel i gjeldende lovbestemmelser, forskrift eller instruks. Skillet er satt ved ikrafttreden av overvåkingsinstruksen av 1977. Først ved denne instruksen ble det instruksfestet at overvåkingspolitiet ikke kunne innhente og registrere opplysninger alene på grunnlag av medlemskap i en politisk organisasjon eller virksomhet.

Forslaget medfører at det ikke gis innsyn i dokumenter mv. dersom sikkerhetsmessige eller personvernmessige hensyn tilsier at dette ikke bør gis. Det gis ikke innsyn i opplysninger som oppgir kilder, navn på tjenestemenn i overvåkingspolitiet eller navn på dommere i telefonkontrollsaker. Videre gis det ikke innsyn i opplysninger som kan avdekke overvåkingspolitiets metoder, eller i opplysninger av en slik karakter at innsyn kan skade forholdet til fremmed stat eller samarbeidende tjenester.

Overvåkingssjefen har i brev av 10. februar 1999 til Justisdepartementet bl.a. gitt uttrykk for at det i departementets behandling av lovforslaget ikke er drøftet hvilken betydning det skal ha for innsyn at det foreligger avtaler med fremmede stater om hvordan gradert informasjon skal behandles. Etter min mening tar lovforslaget hensyn til de forhold som overvåkingssjefen påpeker. Departementet har redegjort nærmere for dette i brev av 16. februar 1999 til Stortingets presidentskap.

Innsyn skal nektes dersom det kan skade Norges forhold til fremmed stat, jf. lovutkastets § 2. Hvis Norge overfor en fremmed stat eller internasjonal organisasjon, som NATO, har påtatt seg en folkerettslig forpliktelse til ikke å gi innsyn uten å avklare dette med den som har gitt opplysningene, vil det gjøre at behandlingsorganet ikke kan gi innsyn før slik avklaring har skjedd. Som nevnt i brevet til Stortingets presidentskap, kan det være aktuelt å presisere dette i en forskrift etter lovens § 14, ikke minst i lys av den henvendelse som overvåkingssjefen har gjort. Jeg kan herved bekrefte – det ble etterlyst bl.a. fra komiteens leder – at dette ikke bare blir vurdert i departementet, men det vil bli presisert i en forskrift, slik at det blir helt tydelig. Det er ikke det at departementet ikke har tenkt på det – men bekreftelsen på at dette kommer til å bli gjennomført, er hermed gitt.

Det foreslås at den enkelte skal kunne tilkjennes en erstatning i de tilfeller hvor overvåkingspolitiets ulovlige eller instruksstridige virksomhet har medført alvorlige

skadevirkninger for vedkommende. Ved erstatningsutmålingen som foreslås begrenset oppad til 100 000 kr pr. person, skal det legges vekt på innhentingens eller registreringens art, bruk, omfang, varighet og sannsynlige skader for den enkelte. Enhver uhjemlet innhenting, registrering eller bruk vil således ikke automatisk føre til erstatning.

Innsynsretten foreslås gjort gjeldende i en treårsperiode. Det forventes at dette er tilstrekkelig til at den enkelte skal kunne søke om innsyn i overvåkningspolitets arkiver og registre. Behandlingen av søknader om innsyn og erstatning foreslås ivarettatt av et særskilt organ som oppnevnes av Kongen. Justisdepartementet ansetter et sekretariat som forbereder sakene for behandlingsorganet. I tillegg innebærer lovforslaget at det oppnevnes en nemnd som skal behandle klager på søknader om innsyn og erstatning.

Jeg er tilfreds med at justiskomiteens flertall gir sin tilslutning til hovedpunktene i Regjeringens forslag til innsynslov. Jeg er av den oppfatning at lovforslaget på en balansert måte ivaretar alle de innsyn som gjør seg gjeldende ved en innsynsordning.

Regjeringen har et sterkt ønske om å rette opp den urett som er begått mot enkeltmennesker. For at granskningen av overvåkingstjenestens arbeid skal kunne slutføres på en best mulig måte, er det nødvendig at den enkelte får mulighet til innsyn i de opplysninger som er registrert av overvåkningspolitiet.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Jan Simonsen (Frp): Det som fikk meg til å ta ordet, var representanten Kosmos innlegg, hvor han tok sterk avstand fra representanten Simonsens antydning om at denne innsynsloven ville ødelegge overvåkningspolitiet. Så galt er det heldigvis ikke. Men denne loven vil være til skade for overvåkningspolitets arbeid av to grunner. Representanten Kosmo sa at det de siste årene har vært mye «styr» rundt overvåkningspolitiet. Nettopp av den grunn går han inn for innsynsloven. Det er det samme som å si at etter all den uroen som vi nå har hatt rundt overvåkningspolitiet, er det greit nok med tre år til med uro. Etter min mening er det ikke det. Nå må overvåkningspolitiet få ro. Debatten rundt Lund-kommisjonen var ikke positiv for overvåkningspolitiet. Det skapte demoralisering i tjenesten. Det førte til at dyktige tjenestemenn sa opp sine jobber. Derfor er det viktig at vi nå legger dette bak oss, og det gjør man ikke med tre år med denne innsynsloven.

For det andre. Dette dreier seg om bruk av ressurser. Nå vil man måtte bruke åtte tjenestemenn som skal drive med tilrettelegging og gi høringsuttalelser. Man kan ikke bruke hvem som helst. Det er et viktig arbeid å ta stilling til hvilke informasjonen som er til skade for samarbeidende tjenester, og til skade for forholdet til fremmede makter, og til å gjøre dette arbeidet trenger man de dyktigste tjenestemennene. Man vil altså i tre år fremover måtte båndlegge åtte av de mest erfarne tjenestemennene

i overvåkningspolitiet og erstatte disse med åtte nye, ferske og ikke så erfarne tjenestemenn til å utføre det viktigste arbeidet. For det viktigste arbeidet for overvåkningspolitiet kan jo ikke være å grave seg ned i gamle papirer for å tilfredsstille nysgjerrigheten til en del tidligere marxist-leninister som på 1960- og 1970-tallet var tilhengere av diverse diktatorer i Øst-Europa og diverse internasjonale terroristorganisasjoner. Det viktigste arbeidet for overvåkningspolitiet må være å forebygge terrorisme i dag og forhindre at menneskelig går tapt. Til det trenger man de dyktigste tjenestemennene. Når man tar disse ut av dette aktive arbeidet, skader man overvåkningspolitets arbeid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 216)

Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 2, 3 og 4 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingssaker (forvaltningsloven). (Endring av § 6 slik at offentlige tjenestemenn som har ledende posisjoner i heleide offentlige selskap som er part i saken, blir inhabil på lik linje med representanter for private selskaper.) (Innst. O. nr. 34 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:116 (1997-98))

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingssaker (forvaltningsloven). (Presisering av hvilke formelle grunner som gir adgang til å avvise en klagesak.) (Innst. O. nr. 36 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:118 (1997-98))

S a k n r . 4

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingssaker (forvaltningsloven). (Endring av lovens § 2.) (Innst. O. nr. 35 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:120 (1997-98))

Finn Kristian Marthinsen (KrF) (ordfører for saken): Vi har i dag tre Dokument nr. 8-forslag til behandling, som alle går på bestemmelser i forvaltningsloven. Selv om vi tar alle tre sakene i samme debatt, må jeg likevel få kommentere det enkelte forslag. Jeg velger å ta forslagene i stigende rekkefølge, slik at jeg begynner med Dokument nr. 8:116 for 1997-98.

Forslaget fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm handler om å endre § 6 i forvaltningsloven, slik at offentlige tjeneste-

menn som har ledende posisjoner i heleide offentlige selskaper som er part i saken, blir inhabile på lik linje med representanter for private selskaper.

Det er tverrpolitisk enighet i komiteen om at man bør unngå tvil om offentlige tjenestemenns habilitet. Og når en samlet komite har kommet fram til at vi ikke ønsker å gå inn for den ordlyd forslagsstillerne presenterer, men vil ha saken oversendt til utredning og uttalelse, så har det noe ulik begrunnelse fra de enkelte partier.

Opprinnelig var det en regel i forvaltningsloven på linje med det forslagsstillerne fremmer i sitt private lovforslag. Når denne regelen ble fjernet ved en lovrevisjon i 1969, hadde det to hovedgrunner:

For det første var det vanlig praksis at tjenestemenn eller folkevalgte i kommune/fylkeskommune hadde ledende stillinger i kommunale henholdsvis fylkeskommunale selskaper. Kombinasjonen var ønskelig ut fra samordnings-, effektivitets- og styringshensyn.

For det andre ble det ansett som uheldig at inhabilitetsreglene skulle kunne påvirke hva slags form for organisasjon man valgte for selskapet.

Når man foretok endringen, skyldtes det altså praktiske hensyn og kommunenes behov. Stadig flere felter innenfor kommunal tjenesteyting organiseres som selvstendige rettssubjekter, bl.a. gjennom heleide kommunale selskaper. Alle i komiteen, unntatt Fremskrittspartiet, understreker behovet for at kommunene får størst mulig frihet til å velge, både når det gjelder organisasjonsform og de personer man finner best egnet som ledere i heleide kommunale selskaper.

For Kristelig Folkeparti er det viktig at vi unngår å gi regler som skaper unødvendige vanskeligheter ved rekruttering til lederposisjoner. Ikke minst vil dette kunne bli et problem i mindre kommuner. Dessuten mener vi, som flertallet, at den skjønnsmessige bestemmelsen i forvaltningsloven § 6 annet ledd ivaretar de hensyn forslagsstillerne er opptatt av. Dette forutsetter at bestemmelsen følges opp i tråd med lovens intensjoner. Av den grunn mener vi det absolutt vil være av interesse å få en dokumentasjon av erfaringen med habilitetsreglene i kommuner og fylkeskommuner. På bakgrunn av de eventuelle problemer reglene måtte ha forårsaket, kan vi komme tilbake til behovet for en lovendring.

For øvrig må jeg gjøre oppmerksom på en feilskrivning i teksten i Innst. O. nr. 34 på side 2 høyre spalte andre avsnitt og første linje: Ordet «nå» skal strykes. Setningen skal lyde slik:

«Flertallet har ikke opplysninger som tilsier at ...»

Det neste forslaget er Dokument nr. 8:118 for 1997-98, fra representantene Torbjørn Andersen, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm. Forslaget dreier seg om presisering av hvilke formelle grunner som gir adgang til å avvise en klagesak.

Forslagsstillerne peker på fire punkter som utslagsgivende for hvorfor det må gjøres endring i forvaltningsloven. Det skyldes, ifølge dem, for det første det uheldige i at det er det samme organet som har truffet vedtaket, som også skal vurdere en klage på avgjørelsen, for det andre at klager ofte blir avvist selv om de ikke skulle

vært det, for det tredje at det ofte ikke medfølger noen begrunnelse for hvorfor klagen avvises, og for det fjerde at reglene om klage over enkeltvedtak ikke er uttømmende.

Dersom forvaltningsloven ikke ivaretar de hensyn som forslagsstillerne peker på, vil det være god grunn til å gjøre endringer. Men så er ikke tilfellet. Komiteen, unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er samstemt i at dersom en klage blir avvist uten begrunnelse, er det en saksbehandlingsfeil. Vi mener det er svært viktig at saksbehandlerne meget nøye følger reglene ved behandling av enkeltsaker. Saksbehandler må også ta hensyn til bestemmelsen i § 31 når det vurderes om en klage skal avvises eller realitetsbehandles. For øvrig framgår det av innholdet i de enkelte regler at klagerens rettigheter blir ivare tatt når loven følges. Men dersom det er slik som forslagsstillerne hevder, nemlig at «uttallige henvendelser til Fremskrittspartiet viser at forvaltningsorganer benytter denne bestemmelsen i tilfeller hvor den ikke skulle vært brukt», da bør Justisdepartementet vurdere å sende ut et rundskriv for å minne forvaltningen om hvordan saker skal behandles ifølge loven.

Flertallet i komiteen mener også at det er en fordel for klageren at klagen settes fram for det organ som har truffet vedtaket. Klageren vet umiddelbart hvor og til hvem han skal henvende seg. Der befinner alle sakens dokumenter seg, og organet kan rette opp åpenbart uriktige avgjørelser. På denne måten blir det mulig å få klagen prøvd i en instans før den sendes over til overordnet klageinstans. Slik blir saksbehandlingen mer omfattende, men til klagerens fordel.

For flertallet er det også vesentlig at statsrådets vedlagte svar peker på at om man tar inn i § 33 annet ledd tredje punktum en henvisning til forvaltningsloven §§ 29, 30 og 32, vil ikke det ha den virkning forslagsstillerne legger til grunn.

Mindretallsforslaget til Fremskrittspartiet har en helt annen ordlyd enn forslagsstillerne, men det er begrunnet i innstillingen.

I det tredje forslaget til endringer i forvaltningsloven, fra representanten Steinar Bastesen, uttrykt gjennom Dokument nr. 8:120 for 1997-98, dreier det seg om å likestille beslutninger om å utsette eller ikke-behandle saker med avvisningsvedtak. Dermed vil det være mulig å påklage avgjørelsen, en mulighet som ifølge forslagsstilleren ikke foreligger i dag.

Komiteen, med unntak av Fremskrittspartiet, utgjør et samlet flertall. Uenigheten går ikke på om det er viktig å forhindre unødvendig lang saksbehandlingstid eller at det skjer en realitetsvurdering av saken. Komiteen skiller imidlertid lag i synet på hvordan og når tidsfrister skal innføres.

Departementet har gjennom Gul bok varslet at det tar sikte på å legge fram en odelstingsproposisjon i løpet av mars d.å. om saksbehandlingsfrister i forvaltningen. Bakgrunnen for denne proposisjonen er bl.a. vedtak i Stortinget i forbindelse med Innst. S. nr. 8 for 1994-95. For flertallet er det derfor tilstrekkelig at vi i forbindelse med den varslede odelstingsproposisjon ber Regjeringen vurdere om beslutninger om ikke å behandle saken eller ut

(Marthinsen)

sette saken bør likestilles med avvisningsvedtak. Flertallet viser også til at Næringslovutvalget har anbefalt at det blir innført en hjemmel i forvaltningsloven for å gi regler om tidsfrister på nærmere bestemte saksområder, slik at de aktuelle tidsfrister kan tilpasses det enkelte saksområdet.

Flertallet understreker også at forvaltningssakene er mangfoldige i sin karakter. Noen trenger man bare kort tid på å vurdere, mens andre vil kreve lang tid og komplisert arbeid. Av den grunn finner vi det vanskelig å sette en generell tidsfrist eller innføre en annen type generell sanksjonsmulighet.

Med bakgrunn i denne redegjørelse anbefaler jeg komiteens innstillinger til Dokument nr. 8:116, Dokument nr. 8:118 og Dokument nr. 8:120, alle for 1997-98.

Jørn L. Stang (Frp): Jeg viser til forslaget som fremsettes i Dokument nr. 8:116 for 1997-98. Det er identisk med anbefaling fra Smith-utvalget i NOU 1990:26 – Gransking av Oslo kommune – Rapport nr. 1.

Utvalget fremholdt bl.a. at kombinasjonen av kommunale verv og styreverv kunne være uheldig i tilfeller der det forelå interessekonflikter mellom selskapet og eierkommune. Faren for at en representant identifiserer seg med selskapets interesser, vil etter utvalgets oppfatning bli særlig stor når vedkommende har et aktivt medansvar for selskapets virksomhet, herunder for det økonomiske resultatet.

Hovedhensikten ved å organisere kommunal virksomhet i egne selskaper er ofte å fristille disse i egne, selvstendige resultatenheter samt begrense det økonomiske ansvaret dersom aksjeselskap velges. Representanter i styrene for aksjeselskaper vil i henhold til aksjeloven ha et personlig ansvar for selskapets handlinger.

Den foreslåtte endring av forvaltningsloven innebærer en vesentlig og nødvendig klargjøring av habilitetsreglene. Behovet for å utvise skjønn gjennom anvendelse av forvaltningsloven § 6 annet ledd, som fastslår at tjenestemannen er inhabil dersom «særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet», blir eliminert i de saker hvor vedkommende har ledende posisjoner i offentlig eide selskaper.

En annen viktig grunn til å la inhabilitetsreglene gjelde er folks tillit til politikere. Når en ser at politikere sitter «ved begge sider av bordet», er dette med og støtter opp om den stadig økende politikerforakten i det norske folk.

Det er ikke noe i veien for at kommunene kan plassere politikere i selskapenes organer dersom de som eiere finner dette hensiktsmessig. En naturlig konsekvens bør imidlertid være at disse må fratre når folkevalgte organer hvor de selv er medlemmer, behandler saker som angår selskapet hvor de eventuelt måtte sitte i styret eller andre ledende posisjoner.

Fremskrittspartiet er til nå tilfreds med at en samlet komite ber om at hele saken oversendes Regjeringen til utredning og uttalelse med sikte på å komme tilbake med lovforslag.

Når det gjelder Dokument nr. 8:118 for 1997-98, vil Fremskrittspartiet vise til at vedtak som er fattet av kommunestyret eller av fylkesting, eller av organer som er delegert myndighet fra disse, følger reglene om saksbehandling i forvaltningsloven.

Det gis klageadgang kun i enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Et enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan – klageinstansen – som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket – underinstansen.

Det er et problem at erklæring om klage skal fremsettes til samme organ som har truffet vedtaket. Underinstansen har da en mulighet til å avvise klagen. Det slås fast i § 33 at underinstansen skal avvise klagen dersom den finner at vilkårene for å klage ikke foreligger. Bestemmelsene sier at en klage skal avvises dersom de prosessuelle vilkårene for å behandle en klage ikke foreligger. Dette medfører at personer som klager på et vedtak, ofte får klagen i retur med beskjed om at vilkårene for å klage ikke foreligger – og det attpåtil av samme saksbehandler som behandlet saken første gang. Når en så kan legge til at slik avvisning ikke er begrunnet, noe et forvaltningsorgan er forpliktet til, er det særs viktig med en lovendring som bedre ivaretar vanlige menneskers rettsikkerhet.

Departementet har enkelte lovtekniske innvendinger til det fremsatte lovforslaget, og vi finner det derfor ikke hensiktsmessig å fremme forslaget i sin nåværende form. Det er viktig at forslaget følges opp i en egnet form som ivaretar intensjonene i forslaget. Vi fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endringer i forvaltningslovens regler om avvisning av klage, slik at avvisningsgrunnene presiseres og klargjøres for å unngå at klager avvises på mangelfullt grunnlag.»

Så til Dokument nr. 8:120 for 1997-98, forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen. Der har vi den klare formening at det vil være nyttig med en bestemmelse som setter en konkret tidsfrist og gir sakens parter sanksjonsmuligheter når forvaltningen åpenbart trenerer saken. Slik forvaltningsloven lyder i dag, står sakens parter uten sanksjonsmuligheter dersom forvaltningen unnlater å realitetsbehandle en sak eller utsette saken. Det er bare dersom saken avvises eller realitetsbehandles at avgjørelsen kan påklages, med henblikk på § 2 og § 28.

Det er å merke seg at i henhold til forvaltningsloven § 11 a skal forvaltningsorganet «forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold», som også saksordfører var inne på. Men kriteriet «uten ugrunnet opphold» er skjønnsmessig og tar ikke tilstrekkelig hensyn til partene, rettsikkerheten eller sakens omfang.

Loven må utformes i tråd med folks rettsoppfatning og ikke ta hensyn til ofte tregt byråkrati. Derfor ønsker ikke Fremskrittspartiet at byråkratiets argumenter om variasjon i typer saker og mangfoldet i forvaltningens virksomhet skal være avgjørende for at man motarbeider forslag om tidsfrister for saksbehandlingen.

Forvaltningsloven bør endres slik at beslutninger om ikke å behandle saken eller utsette saken, likestilles med avvissingsvedtak. En slik likestilling vil medføre at private rettssubjekter innen nærmere angitt tidsfrist – forslagsvis seks måneder – garanteres realitetsbehandling. Dette vil være en begynnelse til å få innført flere angitte tidsfrister i forvaltningen.

Jeg tar opp mindretallets forslag, som er i tråd med forslagsstillernes ønsker.

Presidenten: Jørn L. Stang har tatt opp de forslag han refererte til.

Jan Petter Rasmussen (A): Dokument nr. 8:116 for 1997-98 dreier seg om habilitetsproblematikken vedrørende offentlige tjenestemenn og folkevalgte representanter som sitter i styrende organer i offentlige selskaper. Forslagsstillerne bringer her prinsipielt viktige spørsmål til torgs. I utgangspunktet er jeg enig i intensjonen i forslaget. Verdt å merke seg er at det opprinnelig i forvaltningsloven fantes en regel som langt på vei samsvarer med det forslagsstillerne fremmer i dette dokumentforslaget. Begrunnelsen for at en ved en lovrevisjon i 1969 fjernet denne regelen, var saksordføreren inne på, så det skulle være unødvendig for meg å omtale dette nærmere.

Et viktig moment som taler for at habilitetsreglene også må vurderes når det gjelder kommunale og fylkeskommunale selskaper, er at staten selv, når det gjelder offentlig eide selskaper, har innført forbud mot den type stillingskombinasjoner som det her er tale om. Mye kan tale for en lik praksis i forhold til posisjoner i offentlig eide selskaper, enten det er staten eller kommunene som står som den offentlige eier.

Ideelt sett mener jeg i likhet med komiteens flertall at den skjønnsmessige bestemmelsen i forvaltningsloven § 6 annet ledd skal dekke de forhold forslagsstillerne tar opp. Men i og med at dette er en skjønnsbestemmelse, kan det være en fare for at inhabilitetshensynene ikke alltid blir ivaretatt etter lovens intensjoner.

Når det gjelder praktiseringen, kan det også være grunn til å peke på siste setningen i § 6 annet ledd, der det heter:

«Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.»

I praksis betyr dette at den folkevalgte eller tjenestemannen langt på vei bør vurderes som inhabil hvis spørsmålet er blitt reist.

Selv har jeg erfaring som leder for styret i et offentlig eid selskap, der jeg i forhold til § 6 annet ledd meldte meg inhabil når saker der selskapet var involvert, ble behandlet i kommunale organer. For min del synes jeg det fungete greit.

Komiteens flertall sitter pr. dags dato ikke på nok informasjon til å si at den skjønnsmessige habilitetsregelen ikke følges opp i tilstrekkelig grad. Men i tråd med forslagsstillernes påstander og signaler som ellers kommer fra ulike hold, synes jeg det er riktig at vi nå ber departementet komme med en utredning og uttalelser om problemstillingen som er reist i dette Dokument nr. 8-forsla-

get. Denne utredningen vil så klargjøre om det er behov for regelendringer i tråd med det som ligger i forslaget. Verdt å merke seg er at en samlet komite nå står bak dette forslag til vedtak.

Når det gjelder Dokument nr. 8:118 for 1997-98 om behandlingsmåten i forvaltningssaker, er det viktig å påpeke at gjeldende saksbehandlingsregler nøye må bli fulgt ved behandlingen av enkeltsaker, og at det foreligger en saksbehandlingsfeil hvis en klage blir avvist uten begrunnelse.

Videre er det verdt å merke seg at en klage bør tas til behandling selv om klagefristen er utløpt, dersom en klager ikke kan lastes for å ha oversittet fristen, eller at andre særlige grunner tilsier at klagen må prøves. Dette følger av forvaltningsloven § 31. Ifølge § 32 i samme lov skal det, dersom klagen inneholder mangler, gis en frist, slik at manglene kan rettes opp. Jeg synes det er riktig at klagen skal fremsettes i det organ som har truffet vedtaket. En fordel ved dagens ordning er at en klage/avvisning kan bli prøvd av to instanser, noe som gir en mer betryggende saksbehandling.

Ut fra det jeg nå har sagt, mener jeg at ordningen bør være som den er i dag. Det som imidlertid er viktig, er at Justisdepartementet nøye følger med om forvaltningen følger opp lovens bestemmelser, og om nødvendig påminner forvaltningen om hvordan saker skal behandles.

Den siste saken, som gjelder Dokument nr. 8:120 for 1997-98, går også på behandlingsmåten i forvaltningssaker, og da i forhold til tidsfrister ved behandlingen og vurdering av om en beslutning om ikke å behandle en sak eller utsette en sak, bør likestilles med et avvissingsvedtak. Dette siste punktet påpeker flertallet i komiteen spesielt nødvendigheten av å få vurdert. Det er også i tråd med forslagsstillerens ønske. Jeg synes det er helt OK at Regjeringen i løpet av mars 1999 kommer med en odelsingsproposisjon vedrørende disse forholdene.

Steinar Bastesen (TF): Når det gjelder forslaget i Dokument nr. 8:120, må jeg si at jeg virkelig trodde at dette var et meget moderat forslag, og at det var mulig for komiteen å gå inn for at folk skal kunne få svar på en forvaltningssøknad. For når man søker om et eller annet, skal man ha krav på svar. Da den nye forvaltningsloven ble vedtatt, er det klart at det ble gjort en brøler da man skrev «uten ugrunnet opphold». Da trodde politikerne at embetsverket hadde såpass folkeskikk at de behandlet saken uten å trenere den. Erttertida har vist at altfor mange saker blir trenert av politiske eller andre årsaker.

Derfor fant jeg at jeg skulle prøve å gjøre en innsats for vanlige folks problemer når de møter overmakta, ved å fremme dette forslaget. Når jeg foreslo seks måneders maksimum behandlingstid som frist, slik at man skulle ha sjans til å anke saken til en høyere instans – at saken altså skulle anses som avvist etter seks måneder – trodde jeg det var en enkel sak som folk kunne slutte seg til. Jeg hadde lyst til å foreslå at hvis man ikke hadde fått svar innen seks måneder, kunne man anse søknaden for innvilget, det er jo slik det burde være. Men jeg gjorde nå ikke det; jeg hadde tro på at komiteen kunne slutte seg til

dette. Det er mulig at det hadde blitt feil for komiteen, feil for Stortinget, hvis det hadde blitt en Lex Bastesen her. Jeg forstår problemstillingen, men jeg forstår ikke begrunnelsen.

Stortinget sa i 1994 at det skulle settes tidsfrister, men det er ennå ikke kommet et forslag til Stortinget om tidsfrister. Så sier Justisdepartementet – selvfølgelig særdeles motstridig og motvillig har embetsverket skrevet det – at de skal legge fram en proposisjon i år eller neste år. Det sier Regjeringen.

Ved konstitueringen av Stortinget da jeg kom inn første gangen, sa jeg i frontaledebatten at denne regjeringen ikke kunne garanteres evig liv. Jeg tror fremdeles ikke noe på at de får evig liv. Er det denne regjeringen som sitter neste år? Det vet vi ikke. Ved å gå inn for dette vedtaket gambler Odelstinget med at det er denne regjeringen som legger fram en odelstingsproposisjon i slutten av dette året eller neste år. For hvis det blir skifte av regjering, har embetsverket igjen vunnet en seier og kan fortsette å trenere. Jeg vil si det så sterkt: De holder Odelstinget for narr hvis denne odelstingsproposisjonen ikke kommer, og Regjeringen går av.

Jeg syns det hadde vært på sin plass at Odelstinget hadde gått inn for dette enkle og moderate forslaget mitt. Jeg må si det igjen: Nå er det snart seks år siden Stortinget vedtok at det skulle settes tidsfrister for saksbehandlingen i forvaltningen, og da syns jeg begeret er fullt.

Statsråd Jon Lilletun: Det kan være grunn til å merke seg representanten Bastesens prognosar for kor langt liv Regjeringa vil få. Vi forventar i og for seg ikkje at han skal gje oss prognose for evig liv, det trur vi kanskje det er andre som styrer med. Derimot er vi godt nøgde om han hjelper oss i denne perioden så vi vert sitjande. Det synest vi ville vere bra.

Men det var ikkje derfor eg tok ordet. Det var for å seie at han nok har misforstått litt når det gjeld det brevet vi har sendt til Stortinget, for det vart sendt i fjor. Eg kan stadfeste at proposisjonen truleg vil kome før påske, men i alle fall garantert i mars-april. Så dermed kan representanten Bastesen sjå med forventning fram til denne, då han vil få vere med og realitetsbehandle saka.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet i sakene nr. 2-4.

(Votering, se side 218)

S a k n r . 5

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov av 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett og lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (Innst. O. nr. 32 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 7 (1998-99))

Presidenten: Da sakens ordfører er medlem av Lagtinget, er første taler Finn Kristian Marthinsen.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Endringene i statsborgerrettsloven og adopsjonsloven går på at:

- utenlandske barn under 12 år som adopteres av norsk borger, automatisk får norsk statsborgerskap
- adoptivbarn mellom 12 og 18 år kan få norsk statsborgerskap ved melding Det samme gjelder barn født utenfor ekteskap med norsk far.
- Det er en enstemmig justiskomite som støtter Regjeringens forslag om at det gis automatisk statsborgerskap til barn under 12 år
- når minst en av foreldrene er norsk statsborger
- når det på forhånd er innhentet samtykke til adopsjonen fra norske myndigheter

De aller fleste barn som adopteres til Norge, er under 12 år.

Komiteen støtter prinsippet om at adoptivbarn og egenfødte barn skal likestilles, og at adoptivbarn mellom 12 og 18 år bør få norsk statsborgerskap uten krav til bosted i riket. For denne aldersgruppen må det gis skriftlig melding «til den tenestemakta som Kongen fastset», som det står i loven, og barnet skal ha samtykket i at slik melding gis. Komiteen understreker at prinsippet om at barn i denne aldersgruppen skal ha rett til å uttrykke sin mening og bli hørt, dermed blir ivarettatt. Disse vilkårene gir også adoptivforeldrene en plikt til nøye å vurdere hva som er til barnets beste – sammen med barnet.

Komiteen har merket seg departementets vurdering om at dobbelt statsborgerskap kan oppstå når utenlandske barn som adopteres, automatisk får norsk statsborgerskap. Norsk lov bygger på prinsippet om at man i størst mulig grad skal unngå dobbelt statsborgerskap. Dette prinsippet gjelder imidlertid ikke hvis dobbelt statsborgerskap inntreer automatisk, som ved f.eks. fødsel, ekteskap e.l. Det vises videre til at der forslaget fører til dobbelt statsborgerskap ved adopsjon, vil man få samme situasjon som man i dag har om barnet er født av norsk mor og utenlandsk far. Dette skaper ikke problemer sett fra norsk side.

Noen staters lovgivning kan medføre automatisk bortfall av adoptivbarnets statsborgerskap hvis han/hun automatisk får norsk statsborgerskap.

Komiteen er tilfreds med at revisjonen medfører en forenkling av loven, og støtter prinsippet bak lovforslaget om å likestille barn født i og utenfor ekteskap så langt som mulig.

Komiteens flertall støtter at et barn bør få norsk statsborgerskap når

- faren har vedtatt farskapet eller
- farskapet er fastslått ved dom og
- faren var norsk statsborger da barnet ble født.

Dersom faren dør før barnet er født, kan barnet bli norsk statsborger når

- faren hadde tatt på seg farskapet eller
- farskapet senere blir fastslått ved dom og
- faren var norsk statsborger da han døde

Flertallet støtter disse vilkårene og anser dem for å være både saklige og viktige.

Flertallet er enig i at den eller de som har foreldreansvaret, kan inngi melding om at barnet skal bli norsk statsborger, og at dersom flere har del i foreldreansvaret, må alle være enige i at melding gis. Prinsippet om at det skal innhentes samtykke fra barnet er 12 år, lovfestes.

Avgjørelse vedrørende statsborgerskap anses som et enkeltvedtak med klageadgang. Justiskomiteens flertall er enig i at tvils- og avslagssaker sendes til Utlendingsdirektoratet for førsteinstansbehandling med Justisdepartementet som klageinstans.

Med dette anbefaler jeg komiteens tilråding til vedtak.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 219)

S a k n r . 6

Innstilling frå justiskomiteen om lov om endring i lov av 3. februar 1961 om ansvar for skade som motorvogner gjer (bilansvarslova) (Innst. O. nr. 33 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 79 (1997-98))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 220)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Odelstinget skal votere i sakene nr. 1 – 6.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er forslag nr. 1, fra Vidar Bjørnstad på vegne av Arbeiderpartiet, og forslagene nr. 2 og 3, fra Ågot Valle på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som gir den som er gitt innsyn etter innsynsloven mulighet til å kreve makulering/sletting av uriktige eller ulovlig innhentede opplysninger.»

Forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som gir den som er gitt innsyn etter innsynsloven rett til å kreve makulering/sletting av uriktige eller ulovlig innhentede opplysninger. Den som er gitt innsyn, der det er innhentet uriktige eller ulovlige opplysninger, kan på visse vilkår gi tillatelse til at materiale blir arkivert av historiske årsaker.»

Begge forslagene blir i tråd med § 30 fjerde ledd i Stortingets forretningsorden å sende Stortinget.

Presidenten lar først votere over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti, og deretter over innstillingen.

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti lyder:

«Forslag til endring i vedtak til midlertidig lov om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre (innsynsloven).

§ 1 Rett til innsyn første ledd skal lyde:

Norsk borger eller person hjemmehørende i Norge har, hvis ikke annet følger av loven her, rett til innsyn i opplysning om vedkommende som er registrert i overvåkingspolitiets arkiver og registre. For opplys-

ninger som er registrert etter 18.april 1988, gjelder innsynsretten likevel bare når

a) innhenting, registrering eller bruken av opplysningen manglet i gjeldende lov, forskrift eller instruks, eller

b) innhenting av opplysninger er skjedd ved telefonkontroll besluttet av retten, og det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt.

§ 2 Unntak fra innsynsretten skal lyde:

Det skal ikke gis innsyn i et dokument eller en opplysning i et dokument når slikt innsyn kan skade forholdet til en fremmed stat, rikets sikkerhet eller når personvernmessige hensyn tilsier at det gjøres unntak fra innsynsretten. Innsyn skal alltid nektes hvis slikt innsyn vil gi kjennskap til kilder eller navn på tjenestemenn i overvåkingspolitiet, navn på dommere i telefonkontrollsaker, kan skade forholdet til samarbeidende tjenester, forutsatt at disse tjenester etter en fornyet vurdering motsetter seg innsyn, eller for øvrig gi kjennskap til overvåkingspolitiets lovlige metoder på en måte som kan hindre gjennomføringen av overvåkingstjenestens oppgaver.

Det skal gis delvis innsyn i et dokument hvis det kan gis på en slik måte at opplysninger av den ovennevnte art skjermes fra innsyn.

§ 3 Rett til erstatning nytt annet ledd, skal lyde:

I særlige tilfelle kan erstatning ytes med beløp ut over kr. 100.000.-

Annet ledd blir tredje ledd.

Tredje ledd blir fjerde ledd.

§ 4 Behandlingsorgan skal lyde:

Stortinget oppnevner et organ til å behandle søknader om innsyn og erstatning. Organet skal bestå av leder og to medlemmer, alle med personlig stedfortreder. Stortinget ansetter et sekretariat til å forberede sakene for organet

§ 5 Klagenemd skal lyde:

Stortinget oppnevner en klagenemd til å behandle klage på behandlingsorganets vedtak. Klagenemda skal bestå av en leder og to medlemmer, alle med personlig stedfortreder.

§ 9 Krav til søknad om erstatning annet ledd skal lyde: Begjæringen må fremsettes for behandlingsorganet innen 6 måneder etter at søkeren mottok vedtak om rett til innsyn.

Nytt tredje ledd skal lyde:

Søkeren har etter anmodning krav på advokatbistand bekostet av det offentlige, med godtgjørelse etter salsinstruks

§ 11 Klage nytt tredje ledd skal lyde:

Søkeren har etter anmodning krav på advokatbistand bekostet av det offentlige, med godtgjørelse etter salsinstruks.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 3 stemmer ikke bifalt.

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

midlertidig lov

om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre (innsynsloven).

Kapittel I. Rett til innsyn og erstatning

§ 1 Rett til innsyn

Norsk borger eller person hjemmehørende i Norge har, hvis ikke annet følger av loven her, rett til innsyn i opplysning om vedkommende som er registrert i overvåkingspolitiets arkiver og registre. For opplysning som er registrert etter 25. november 1977, gjelder innsynsretten likevel bare når

- a) innhentingen, registreringen eller bruken av opplysningen manglet hjemmel i gjeldende lov, forskrift eller instruks, eller
- b) innhentingen av opplysninger er skjedd ved telefonkontroll besluttet av retten, og det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt.

Hvis den som opplysningen gjelder er død, kan nærstående gis innsyn når vilkårene forøvrig er oppfylt og det etter en samlet vurdering finnes rimelig.

Innsynsretten er begrenset til søkbare dokumenter som er registrert i overvåkingspolitiets arkiver og registre i perioden 8. mai 1945 til 8. mai 1996.

Med dokument menes også opplysninger lagret ved elektroniske hjelpemidler. Med søkbare dokumenter menes alle dokumenter som er gjenstand for manuelle eller elektroniske søk i overvåkingspolitiets arkiver og registre.

Søknad om innsyn må settes fram innen 3 år etter ikrafttreden av loven her.

§ 2 Unntak fra innsynsretten

Det skal ikke gis innsyn i et dokument eller en opplysning i et dokument når slikt innsyn kan skade forholdet til fremmed stat eller når sikkerhetsmessige eller personvernmessige hensyn tilsier at det gjøres unntak fra innsynsretten. Innsyn skal alltid nektes hvis slikt innsyn vil gi kjennskap til kilder eller navn på tjenestemenn i overvåkingspolitiet, navn på dommere i telefonkontrollsaker, kan skade forholdet til samarbeidende tjenester eller forøvrig gi kjennskap til overvåkingspolitiets lovlige metoder på en måte som kan hindre gjennomføringen av overvåkingstjenestens oppgaver.

Det skal gis delvis innsyn i et dokument hvis det kan gis på en slik måte at opplysninger av den ovennevnte art skjermes fra innsyn. Dette gjelder likevel ikke når den del det kan gis innsyn i, gir et åpenbart misvisende bilde av dokumentet eller registreringens innhold.

§ 3 Rett til erstatning

Norsk borger eller person hjemmehørende i Norge som har fått innsyn etter § 1 jf § 2 har rett til erstatning med inntil kr 100 000 hvis vedkommende har lidd alvorlig skade som følge av at

- a) opplysning er innhentet, registrert eller brukt uten hjemmel i gjeldende lov, forskrift eller instruks, eller
- b) vedkommende har vært utsatt for telefonkontroll etter beslutning av retten, og det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt.

Erstatning etter loven her kommer til fradrag i en eventuell erstatning etter de alminnelige erstatningsregler.

Departementet kan fastsette nærmere regler om utmåling av erstatning.

Kapittel II. Behandlende myndigheter

§ 4 Behandlingsorgan

Kongen oppnevner et organ til å behandle søknader om innsyn og erstatning. Organet skal bestå av en leder og to medlemmer, alle med personlig stedfortreder.

Departementet ansetter et sekretariat til å forberede sakene for organet.

§ 5 Klagenemnd

Kongen oppnevner en klagenemnd til å behandle klage på behandlingsorganets vedtak. Klagenemnda skal bestå av en leder og to medlemmer, alle med personlig stedfortreder.

Kapittel III. Saksbehandling og klage

§ 6 Forvaltningsloven

Når ikke annet er bestemt, gjelder forvaltningslovens regler for behandling av saker etter loven her.

§ 7 Krav til søknad om innsyn

Søknad om innsyn skal være skriftlig og inneholde søkerens navn, fødselsdato og bopelsadresse. Det må fremgå klart at det søkes om innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre. Hvis det søkes om innsyn i opplysning om en nærstående person, jf § 1 annet ledd, skal søknaden begrunnes.

§ 8 Behandling av søknad om innsyn

Saksbehandlingen skal være skriftlig. Innkomne søknader skal behandles så raskt som mulig. Søkeren skal snarest skriftlig få beskjed om at søknaden er mottatt og om hvor lang tid det er forventet at behandlingen vil ta. Hvis en søknad ikke tilfredsstillende kravet til søknaden, skal søkeren gjøres oppmerksom på dette og gis anledning til å rette søknaden innen en rimelig frist.

Behandlingsorganet skal foreta søk, elektronisk og manuelt, i alle søkbare dokumenter i overvåkingspolitiets arkiver og registre på bakgrunn av de opplysninger som framkommer i søknaden.

Behandlingsorganet skal ta stilling til om vilkårene for innsyn i § 1 er oppfylt, og om det må gjøres helt eller delvis unntak etter § 2.

Alle dokumenter som det gis innsyn i skal være ugraderte. Behandlingsorganet kan selv foreta avgradering av dokumenter det gis innsyn i.

Bestemmelser om taushetsplikt er ikke til hinder for at søkeren gis innsyn i opplysninger om seg selv, eller, i til-

feller som omhandlet i § 1 annet ledd, en nærstående, i henhold til denne lov.

Overvåkingssentralen skal før behandlingsorganet fattet vedtak om rett til innsyn, etter en nærmere frist satt av behandlingsorganet, få uttale seg om innsynsspørsmålet. Overvåkingssentralens uttalelse er unntatt fra reglene om innsyn i forvaltningslovens §§ 18 og 19.

Søkeren skal få en skriftlig melding om behandlingsorganets vedtak. Hvis det gis innsyn, skal kopi av de aktuelle dokumenter legges ved meldingen.

Det skal opplyses om adgangen til å påklage behandlingsorganets vedtak, og at søksmålsadgangen tapes hvis ikke vedtaket påklages.

Hvis innsyn gis, skal det også opplyses om retten til å søke om erstatning.

Meldingen skal sendes rekommandert til søkeren.

§ 9 Krav til søknad om erstatning

Søknad om erstatning skal være skriftlig og inneholde søkerens navn, fødselsdato og bopelsadresse. Det må på bakgrunn av tidligere søknad om innsyn og vedtak om innsyn, sannsynliggjøres at vedkommende har lidd alvorlig skade som følge av at innhenting, registrering eller bruken av opplysningen manglet hjemmel i gjeldende lovbestemmelser, forskrift eller instruks, eller at det er iverksatt telefonkontroll etter rettens beslutning, men hvor det etter en vurdering av de nå tilgjengelige dokumenter kan synes tvilsomt om vilkårene for å foreta telefonkontroll var oppfylt.

Begjæringen må fremsettes for behandlingsorganet innen 3 måneder etter at søkeren mottok vedtak om rett til innsyn.

§ 10 Behandling av søknad om erstatning

Ved behandling av søknad om erstatning gjelder § 8 første ledd, syvende ledd første punktum, åttende ledd og tiende ledd tilsvarende.

Behandlingsorganet skal ta stilling til om vilkårene for å få erstatning i § 3 er oppfylt, og fastsette erstatningens størrelse. Det skal ved erstatningsfastsettelsen blant annet tas hensyn til innhentingens eller registreringens art, bruk, omfang, varighet og sannsynlige skader for den enkelte, jf. § 3.

§ 11 Klage

Behandlingsorganets vedtak i sak om innsyn eller erstatning, kan påklages til klagenemnda. Fristen for å klage er 2 måneder fra det tidspunkt melding om vedtaket er kommet fram til søkeren.

Behandlingsorganets avgjørelse eller klageorganets avgjørelse kan ikke bringes inn for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste.

§ 12 Behandling av klage

Ved behandling av klage over vedtak i sak om innsyn, gjelder § 8 første ledd, tredje ledd, syvende ledd første

punktum og tiende ledd tilsvarende. Får klager medhold, skal saken sendes tilbake til behandlingsorganet for videre behandling med underretning til klager.

Ved behandling av klage over vedtak i sak om erstatning, gjelder § 10 tilsvarende.

Kapittel IV. Ikrafttreden m.v.

§ 13 Svalbard

Loven gjelder også for Svalbard.

§ 14 Forskrifter

Departementet kan gi regler som utfyller loven her.

§ 15 Ikrafttreden og opphør

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer, og gjelder inntil alle søknader om innsyn og erstatning etter denne lov er behandlet og Kongen har fastsatt at loven ikke lenger gjelder.

Presidenten: Her ønsker Fremskrittspartiet og Høyre å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 55 mot 23 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 15.56.06)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Presidenten antar at Fremskrittspartiet og Høyre vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes med 53 mot 22 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 15.56.34)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:116 (1997-98) – forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). (Endring av § 6 slik at offentlige tjenestemenn som har ledende posisjoner i heleide offentlige selskap som er part i saken, blir inhabile på lik linje med representanter for private selskaper) – oversendes Regjeringen til utredning og uttalelse.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Jørn L. Stang satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endringer i forvaltningslovens regler om avvisning av klage, slik at avvisningsgrunnene presiseres og klargjøres for å unngå at klager avvises på mangelfullt grunnlag.»

Forslaget fra Fremskrittspartiet blir i tråd med § 30 fjerde ledd i Stortingets forretningsordene å oversende Stortinget.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:118 (1997-98) – forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Andersen, Harald T. Nesvik og Lodve Solholm om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningsaker (forvaltningsloven). (Presisering av hvilke formelle grunner som gir adgang til å avvise en klagesak) – avvises.

Presidenten: Presidenten antar at Fremskrittspartiet ønsker å stemme imot.

Votering :

Komiteens innstilling bifaltes med 65 mot 14 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 15.58.08)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Jørn L. Stang satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«I lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) gjøres følgende endring:

I.

§ 2 tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Dersom saken ikke er realitetsbehandlet innen 6 måneder, anses saken som avvist.

II.

Denne lov trer i kraft straks.»

Votering :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 61 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.58.34)

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:120 (1997-98) – forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen om lov om endring i lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). (Endring av lovens § 2) – vedlegges protokollen.

Votering :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endringer i lov av 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett og lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon.

I.

I lov av 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett gjøres følgende endringer:

Ny § 1 a skal lyde:

Barn som ikke er fylt 12 år og som vert adoptert av norsk statsborgar, får ved adopsjonen norsk borgarrett såframt:

- a) barnet vert adoptert ved løyve frå departementet, jf. lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon § 1, eller*
- b) barnet vert adoptert ved utanlandsk adopsjon og departementet har samtykka til adopsjonen på førehand, jf. lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon § 22.*

Barn mellom 12 og 18 år som vert adoptert av norsk statsborgar på slik måte som nemnt i første ledd bokstav a eller b, får norsk borgarrett såframt den eller dei av adoptivforeldra som har foreldreansvaret gjev inn skriftleg melding til den tenestemakta som Kongen fastset. Barnet må samtykke i at slik melding vert gjeve inn.

Votering :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

Ny § 2 a skal lyde:

Barn under 18 år med foreldre som ikke har vore gift med kvarandre, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4 eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd. Dersom faren døydde før barnet vart fødd, men hadde teke på seg farskapen, eller farskapen seinare vert fastsett ved dom, er det avgjerande om faren var norsk borgar då han døydde.

Det er eit vilkår at den eller dei som har foreldreansvaret for barnet gjev inn skriftleg melding til den tenestemakta Kongen fastset. Barnet må samtykke i at slik melding vert gjeve inn dersom det har fylt 12 år.

Presidenten: Her ønsker Fremskrittspartiet å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 66 mot 13 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.59.44)

Videre var innstillet:

II.

I lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon gjøres følgende endring:

§ 14 første ledd oppheves.

III.

Ikkraftredelses- og overgangsbestemmelser

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

l o v

om endring i lov av 3. februar 1961 om ansvar for skade som motorvogner gjer (bilansvarslova).

I.

I lov av 3. februar 1961 om ansvar for skade som motorvogner gjer (bilansvarslova) blir det gjort slik endring:

§ 10 andre leddet tredje punktum skal lyde:

Regelen i første punktum i leden her gjeld tilsvarende for skade på fast eigedom og *dyr med unntak for lause hundar*.

II.

Denne lova trer i kraft straks. Lova gjeld ikkje for skadar som er valda før ho trådte i kraft.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

S a k n r . 7

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 16.05.
